

Ірина РОЗДОЛЬСЬКА

Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка
УДК 821.161.2-9"19/20"В.Корнійчук:001.8](049.32)

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2025.77.14019>

ЕСТЕТИЧНА СВІДОМІСТЬ ІВАНА ФРАНКА В СИСТЕМІ ПОРІВНЯЛЬНИХ КООРДИНАТ: ФРАНКОЗНАВЧІ СТУДІЇ ВАЛЕРІЯ КОРНІЙЧУКА

Резюме. У статті зосереджена увага на франкознавчих дослідженнях Валерія Корнійчука – монографіях «*Мов органи в величному храмі...*»: *Контексти й інтертексти Івана Франка (порівняльні студії)* (2007) та *Давнє і нове* (2024), які творять своєрідну діалогію, окрему сторінку у франкознавчому життєписі дослідника. На відміну від попереднього етапу франкознавчих студій В. Корнійчука, вивершеного студією про ліричний універсум І. Франка із провідним генологічним підходом, тут акумульовано інший методологічний підхід до осмислення життєтворчого феномену письменника, який відкриває в галузі нові дослідницькі орієнтири, – компаративний із застосуванням теорії інтертекстуальності, доповнений генераційним, генетичним, контекстуальним, екзистенційним, культурно-історичним за допомогою антиномійного концепту «свій» – «чужий». Так автор розкриває специфіку естетичної свідомості І. Франка як свідомості діалогічної, інтелектуально наснаженої, світової, модерністської, якої потребувала епоха кінця XIX – початку XX століття. Спостережено контрастність мислення І. Франка як митця *fin de siècle*, ліричну природу його творчого обдарування, а також усвідомлене ставлення митця-універсала до власної інтеркультурної місії, яка була підпорядкована імперативу розбудови України.

Ключові слова: Іван Франко, Валерій Корнійчук, франкознавство, теорія інтертекстуальності, естетична свідомість, модернізм, період кінця XIX – початку XX століття.

AESTHETIC CONSCIOUSNESS OF IVAN FRANKO IN THE SYSTEM OF COMPARATIVE COORDINATES: FRANKO STUDIES BY VALERIY KORNIYCHUK

Abstract. The article focuses on the latest Franko studies by Valeriy Korniychuk – the monographs “*The Tongues as Organs in a Magnificent Temple...*”: *Contexts and Intertexts of Ivan Franko (Comparative Studies)* (2007) and *Ancient and New* (2024), which form a kind of duology, representing a distinct chapter in the researcher's Franko scholarship. Unlike the previous stage of V. Korniychuk's Franko studies, which culminated in the study of Ivan Franko's lyrical universe with a dominant genological approach, this work accumulates a different methodological approach to understanding the life-and-creative phenomenon of Ivan Franko. It opens new research directions in the field – a comparative approach employing intertextuality theory, supplemented by generational, genetic, contextual, existential, and cultural-historical perspectives, mediated through the antinomic concept of “own” – “foreign.”

In this way, the author reveals the specificity of Ivan Franko's aesthetic consciousness as dialogical, intellectually energized, global, and modernist – a consciousness demanded by the era of the late 19th to early 20th century. The study notes the contrastive thinking of Franko as a Fin de siècle artist, the lyrical nature of his creative gift, as well as the conscious attitude of the universal artist toward his intercultural mission, which was subordinated to the imperative of building Ukraine.

Keywords: Ivan Franko, Valeriy Korniychuk, Franko studies, intertextuality theory, aesthetic consciousness, modernism, late 19th – early 20th century period.

У країні-франкіані (П. Скунець) відомого літературознавця Валерія Корнійчука, доктора філологічних наук, професора кафедри української літератури імені академіка Михайла Возняка закумульовано багаторічні роздуми над секретами поетичної творчості того, хто у книжковій глибині сам «пірнав аж до дна», виносячи на береги власних трудів і днів «дивнії перли», і сформував крайнебо національного письменства, – творчого генія Івана Франка. Тут височіють найновіша книга, монографія *Давнє і нове* (2024)¹, яка виходить за рамки франкознавства широким колом літературознавчої проблематики, порівняльна студія *«Мов орґани в величному храмі...»: Контексти й інтертексти Івана Франка* (2007)², переддоторська монографія *Ліричний універсум Івана Франка: горизонти поетики* (2004)³, кандидатська робота *Політична лірика Івана Франка: своєрідність поетики* (1989)⁴, які разом із низками жмуктів франкознавчих пошукових і розмислових статей – «від юних днів, днів весни» і аж дотепер, – сформували франкознавчу традицію поетологічних студій і слугують дороговказом для нових дослідницьких поколінь.

Варто зупинитися на двох останніх книгах ученого, які творять певну єдність як ракурсом погляду на Франкову життєтворчість, так і структурно, настроєво, методологічно, власне, постають своєрідною діалогією, у якій В. Корнійчук веде власний діалог із Франковим словом, але які під таким кутом зору ще ніхто не розглядав.

Перша розвідка – *«Мов орґани в величному храмі...»: Контексти й інтертексти Івана Франка (порівняльні студії)* – акумулює в собі ті секрети Франкового творчого універсуму, до яких її автор, ще в далекому 1992 році, привідкрив двері для студентів-україністів нашого Університету під час читання навчального нормативного курсу *Історії української літератури другої половини ХІХ століття*. Якраз тоді, на зорі Незалежності, вийшли друком спільні сенсаційні розвідки

¹ В. Корнійчук, *Давнє і нове: монографія / передмова Тетяни Космеди*, Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2024, 740 с.

² В. Корнійчук, *«Мов орґани в величному храмі...»: Контексти й інтертексти Івана Франка (порівняльні студії)*, Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007, 304 с.

³ В. Корнійчук, *Ліричний універсум Івана Франка: горизонти поетики*. Монографія, Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2004, 489 с.

⁴ В.С. Корнійчук, *Политическая лирика Ивана Франко: Свообразие поэтики*, Автореферат дис.... канд. филол. наук, Киев, 1989, 17 с.

Валерія Семеновича і його вчителя Івана Овксентійовича Денисюка про *Невідомі матеріали*¹ і *Нові матеріали*² до історії ліричної драми Івана Франка *Зів'яле листя*, і наш лектор щедро ділився відкриттями із молодого порослю, таким чином заохочуючи до науки, яка отримала змогу виходити за рамки тоталітаризованої методології. Іван Франко поставав перед студентським зором живим, цілим чоловіком, а не портретною схемою із канонічними біографічними «вузлами» народження в бідній родині, сповненого страждання і невигод життя, смерті у бідності. У цей же період Валерій Семенович уже працюватиме у повну силу над темою *Новаторство лірики Івана Франка*, окремі положення якої апробував у спецкурсі для нас, студентів-третьокурсників і яка вивершиться 2004 р. у фундаментальній монографії *Ліричний універсум Івана Франка: горизонти поетики* (2004) та захистом 2006 року докторської дисертації *Поетика лірики Івана Франка*³ з увагою до еволюції генологічної свідомості митця, який реалізовувався як науковий реаліст та універсал, задіяний у націєтворчі процеси власного народу. У праці підсумовано «епохальне значення» лірики І. Франка в історії української літератури вже від початку своєї появи на національному видноколі 1876 року дебютною збіркою *Балюди і розкази* якраз тоді, коли закрюювався новий світоглядно-стильовий етап світового мистецтва.

«Гірчичне зерно» наукового відкриття Франкових інспірацій його *Зів'ялого листя* із першопублікацій Валерія Корнійчука 1990-х років проросте дивовижними «квітами Кааф» якраз у компаративній студії, присвяченій тим особливостям естетичної свідомості І. Франка, які не лише виявляють відкритість його творчої істоти до діалогу з іншими мистецькими універсумами, а й загалом «розвинену діалогічну свідомість»⁴, функціонал митця-інтелектуала, «запрограмованого» «на порівняння «свого» і «чужого»⁵, свідченням чого є розлога інтертекстуальність та контекстуальність художнього світу, естетики й поетики. А й, як можемо висувати уже тепер, це особливості естетичної ментальності І. Франка-модерніста, митця епохи *fin de siècle*, хронологія творчої продуктивності якого якраз вписується у її часові рамки – від 1876 р. до 1916 р., від дебютної збірки до лірики останнього десятиліття 1907–1916 рр.

¹ І. Денисюк, В. Корнійчук, *Невідомі матеріали до історії ліричної драми Івана Франка «Зів'ялого листя»*, «Записки НТШ. Праці філологічної секції», Львів, 1990, т. 221, с. 265–282.

² І. Денисюк, В. Корнійчук, *Подвійне коло таємниць. Нові матеріали до історії «Зів'ялого листя»*, «Дзвін», 1990, № 8, с. 126–133.

³ Валерій Корнійчук. *Біографія*. <http://institutes.lnu.edu.ua/franko/korniychuk-valeriy/> (6. 10. 2025)

⁴ В. Корнійчук, *«Мов орґани в величному храмі...»: Контексти й інтертексти Івана Франка (порівняльні студії)*, Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007, с. 7.

⁵ Там само, с. 7.

Прикметно, що натяк на те, що вслід *Ліричного універсуму*... мають з'явитися саме такі роздуми, є у названій докторській монографії, у її *Висновках*: «Сенсаційне *Зів'яле листя* (1896) приголомшило Франкових сучасників, які, не зрозумівши «інтенцій та характеру» книги, поспішили оголосити її «об'явом декадентизму», а пізніші покоління не помітили, що саме з цієї «ліричної драми» почалася новітня епоха у вітчизняній літературі – народження українського модернізму»¹. Це складно було помітити через те, що І. Франко свідомо творив власну видиму біографію митця (а це вже риса автора модерного типу) в рамках громадянської парадигми, вимоги зв'язку із життям ставив і перед літературою, що та має бути робітницею на полі людського поступу. А його входження в історію українського модернізму Переступного віку початково омовлювалося через конфлікт із молодомузівцями за допомогою його саркастичного *Маніфесту Молодої музи* та літературно-критичних відгуків на тогочасні вияви модернізму в інших європейських літературах, як це є у статтях *З галузі науки і літератури*, *Доповіді Міріяма*, дозволених до друку у 50-томнику. У тоталітарному літературознавстві про І. Франка як представника епохи модерн узагалі не йшлося.

Структура розвідки скерована на розкриття насамперед діалогізму естетичної свідомості І. Франка на синхронному й діахронному рівнях у розлогіх контекстуальних реконструкціях, доповнених біографічними, контактологічними, політичними, культурно-історичними обставинами, та інтертекстуальних взаємодій. Дослідник як ідентифікаційну для осмислення різного художнього досвіду в життєтворчій практиці І. Франка обирає екзистенційну «антонімічну пару» «свій» – «чужий»² (розділи перший і другий: *Між своїми* та *З чужих квітників*). Тут розлого реалізується культурна комунікація І. Франка через художній текст як інтертекст із попередниками та сучасниками і навіть наступниками. Зрештою, сам Франко працював із опозицією «свій» – «чужий», артикулюючи її у заголовках власних літературознавчих праць, присвячених іншим світовим письменствам, як-от: *Із чужих літератур. Еміль Золя, його життя і писання. Стефан Маллярме чи Із чужих літератур. Конрад Фердинанд Маєр, його життя і твори*.

У першому розділі залучено інтертекстуальні поля національного письменства з урахуванням стильової парадигми – романтизму, реалізму, модернізму у проєкціях неоромантизму, імпресіонізму. «Свої» М. Шашкевич, Т. Шевченко кшталтують І. Франка, інспіруючи із глибини часів, творячи генетичний контекст його поезії, його творчої ідентичності. Інші типологічні зіставлення тексту І. Франка з текстами сучасників (В. Щурат, Леся Українка) та наступників (Ю. Липа, Д. Павличко), які свідчать про «унікальну здатність Франка інтегрувати фрагменти «іншої» свідомості у самобутній відкритий естетичний континуум»³, так і суттєво доповнюють індивідуальні творчі силвети, розгортаючи функціонування певного

¹ Там само, с. 466–467.

² Там само, с. 11.

³ Там само.

образу, мотиву, настрою в культурно-історичній тяглості. А ще координата Біблії, яка ціхує український світ *Жидівських мелодій* І. Франка, вирізняючи його з-посеред українських інтерпретацій Т. Шевченка, Лесі Українки, Д. Павличка, а також інших європейських (Дж. Байрон, Г. Гайне)¹. У другому розділі докладно з'ясовано обставини й особистої контактології І. Франка із представниками інших європейської культур, і власне інтертекстуальної. Різьбиться профіль митця, який у процесі відкриття «чужої» творчості (Юліуш Словацький, Ян Каспрович, Адам Міцкевич, Олександр Брікнер, Гандрій Зейлер та ін.) зберігає власну неповторність. У третьому розділі *Semper magistri* І. Франко постає генетичним контекстом, із яким відбувається уже генераційна взаємодія «молодих духів» у науково-дослідницькій площині. Ідеться про реконструкцію перебування в науковому силовому полі Івана Франка академіка Михайла Возняка, професора Івана Дорошенка, професора Івана Денисюка.

У монографії вперше у такому обсязі представлено життєтворчість І. Франка-митця крізь призму теорії інтертекстуальності, яка слугує основним способом компаративного осмислення силуету І. Франка в різноманітних його творчих контактах, істотно доповнюючи франкознавство історико-літературним матеріалом, а також теоретико-літературним рівнем узагальнень – загалом теорію літератури. Застосування інтертекстуальної теорії для інтерпретації І. Франка як тексту тут спирається на інші підходи порівняльного літературознавства – генетичного, контактного, типологічного, порівняльно-історичного, тематологічного, компаративної генології. І цей погляд має суттєву наукову перспективу. Адже в українському літературознавстві ці аспекти почали омовлюватися не так давно. У 1998 та 2003 роках появилися видання навчального підручника Анатолія Ткаченка *Мистецтво слова. Вступ до літературознавства*² з актуалізацією теорії інтертекстуальності, 2001 року – словник *Лексикон загального та порівняльного літературознавства*³, у 2007 та 2008 роках – два видання навчального посібника *Порівняльне літературознавство* Василя Будного та Миколи Ільницького⁴, 2018 року – посібник для вищих навчальних закладів *Порівняльне літературознавство* Надії Колошук⁵ тощо.

¹ Там само, с.108–124.

² А. Ткаченко, *Мистецтво слова (Вступ до літературознавства)*: підручник для гуманітаріїв, Київ: Правда Ярославиців, 1997, 448 с.; А. О. Ткаченко, *Мистецтво слова: Вступ до літературознавства*: Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів / 2-ге вид., випр. і доповн., Київ: ВПЦ «Київський університет», 2003, 448 с.

³ *Лексикон загального та порівняльного літературознавства*, Чернівці: Золоті литаври, 2001, 634 с.

⁴ В. Будний, М. Ільницький, *Порівняльне літературознавство*: навч. посібник у 2-х ч., Львів: Вид. центр Львівського університету, 2007, ч. 1: *Лекційний курс*, 280 с.; ч. 2: *Практичні заняття*, 144 с.; В. Будний, М. Ільницький, *Порівняльне літературознавство*: Підручник, Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008, 430 с.

⁵ Н. Колошук, *Порівняльне літературознавство*: навчальний посібник для вищих навчальних закладів, Київ: Видавничий Дім «Кондор», 2018, 424 с.

Окрім того, Франко-дослідник розвинув компаративний підхід у власній гуманітаристиці настільки, що його потрактовують «другим етапом» науково-методологічної діяльності з 1880-х років, після етапу «суто соціологічної, публіцистичної, ідеологічної імпресіоністики», переорієнтувавшись «на аналітичне порівняння тих сюжетів, образів, мотивів, котрі належали до різних епох, жанрів та стилів і не обов'язково перебували в генетичних зв'язках», розрізняючи власне механічне запозичення від оригінальної контамінації і випромінення неповторної авторської індивідуальності¹. Таким чином, увиразнення діалогічної свідомости Франка-поета спирається й на органічні для І. Франка дослідницькі прийоми.

Питання модерністськості естетичної свідомости І. Франка під час читання актуалізується само собою. Найперше з огляду на те, що автор сприймає І. Франка як митця модерністського покоління, який власною творчістю вписаний в хронотоп Прекрасної епохи, у її настроєвість, насичений її вайбом, як і його «духовний двійник» польський модерніст Ян Каспрович, здатний «відчутти тривожну аритмію кінця століття, агонію «гинучого світу», наповненого болем існування, тугою й розпукою, крахом давніх ідеалів»². До аргументів В. Корнійчук долучає ще й епістолярій І. Франка, у якому митець акцентує на зв'язку лірики тогочасся як *fin de siècle* із болісними переживаннями людськості.

Адже І. Франко – чутливий резонатор свого часу, який фіксує суперечливість епохи, помічає конфліктну присутність різноманітних буттєвих екстрем, через які окреслюється нове світовідчуття, називає їх, об'єктивізує як дослідник, омовлює як митець. У парадигмі антиномій це «старе» – «нове», «колективізм» (соціалізм) – «індивідуалізм», «чоловіцтво» – «звірство» (інстинкти – духовний аристократизм), «раціо» – «емоціо», «тіло» – «дух», «урбаністичне» – «природне», «урбаністичне» – «рустикальне», «патріархальне» – «фемінне», «маскулінне» – «фемінне» тощо. Можна помітити, що й самому І. Франкові близьке висловлення через бінарні опозиції, що перебувають у суперечливій, напруженій єдності: *Баяди і розкази, Петрії і Довбушуки, Лель і Полель*, «жінщина чи звір», «чоловіцтво – звірство», «Вічний революціонер – дух, що тіло рве до бою», *Із вершин і низин, Давне і нове, De profundis – Exelsior*. І, можливо, не варто шукати однозначної відповіді у франкознавчих розмислах про природу Франкового творчого генія як винятково «поета думки» чи «поета чуття», а залишити цю оксиморонну єдність означеної антиномії у Франковій творчій свідомості. Тим більше, що В. Корнійчук, звертаючи увагу на тезу О. Білецького про Шевченка як поета чуття, а Франка як поета думки, залишає за собою висновки для цього конкретного порівняння: «Однак

¹ В. Будний, М. Ільницький, *Порівняльне літературознавство*: Підручник, Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008, с. 34–35.

² В. Корнійчук, *«Мов органи в величому храмі...»: Контексти й інтертексти Івана Франка (порівняльні студії)...*, с. 193.

глибше проникнення в художню тканину поетичних творів відкриває нові спільні грані образного мислення обох майстрів слова»¹.

Як тут не згадати ювілейну статтю Миколи Євшана про І. Франка, написану 1913 р. і присвячену 40-річчю його літературної діяльності, у якій підмічено боротьбу в «лабораторії духу» І. Франка творчого безпосереднього імпульсу із раціоналізованою необхідністю, що творча природа І. Франка як «цілого чоловіка», «цілого творця» – поміж полюсів обов'язку і творчого пориву вільного духу: «Творчість – се не лише праця, виконання своїх обов'язків, посвячення себе для загального добра, для двигнення народних мас, – се також висвободження себе, своєї індивідуальності в тій праці, в тому служенні; отже, не латання життя, а збагачення його о одного чоловіка, вищого духом, сотворення чогось нескороминяючого, призначеного для теперішньої лише хвили, але і для будучих поколінь. Той творчий елемент у Франка треба окремо виділити, побіч робітника суспільного, треба поставити поета, того, що творить. [...] Говорити про ті дві сторони психіки Франка і його діяльності – се значить говорити, властиво, про їх боротьбу. Франко весь час боровся сам з собою, суспільний робітник боровся з поетом – і тільки в тій боротьбі скристалізувалася його психіка»².

Також певним поверненням Франка до настроїв пори «молодечого романтизму», до себе давнього, чуттєвого, можна сприймати одну із пізніх новел *Неначе сон*, в оцінці якої В. Корнійчук поділяє позицію свого вчителя, незабутнього професора І. Денисюка: «цікавий приклад модерністичного фольклоризму й сюрреалізму. Вона відкривала читачам зовсім іншого Франка, який на схилі віку вже вклонявся «новим богам літературним»³. Валерій Корнійчук справедливо підсумовує, що «сама епоха fin de siècle спонукала митців до пошуків нових і водночас прадавніх, архаїчних за своїми міфологічними джерелами експресивних художніх засобів, що притягували особливою виразністю і нешаблонністю⁴, тобто до поєднання непоєднуваного, антиномійного стильового рішення.

Особливо звертає на себе увагу «сойчине крило» цієї книги, образ-концепт, який і структурує книгу, і рухає сюжет Франкової духовної взаємодії зі світом культури і власних вражень, інтенцій, переживань, набуваючи максимально узагальненого значення, – «цвітка дрібная», цвітка весняна», яка промовила до Франкової душі із *Веснівки* М. Шашкевича, стала ключем розуміння інших його флористичних образів «цвітки осінньої», «пізнього цвіту, що зав'ядає», «цвіту зів'ялого», «скошених квітів», які в сукупності творять зміст творчості і «своєї», і чужої» максимально символізуючись у «чудодійній квітці», що зцілює, надихає, дає

¹ Там само, с. 32.

² Євшан М., *Іван Франко. Нарис його літературної діяльності*. <https://lib.if.ua/franko/1322821185.html> (6. 10. 2025).

³ В. Корнійчук, *«Мов органі в величному храмі...»: Контексти й інтертексти Івана Франка (порівняльні студії)...*, с. 271.

⁴ Там само, с. 58.

мудрість, – «квітці Кааф»: «Образ чудодійної квітки набуває міфічного забарвлення, трансформується а ідеологічний концепт могутньої сили мистецтва, сили слова»¹.

Цей концепт відкриває квітник інших інтертекстів Івана Франка, стає призмою, через яку проявлено складний процес естетичного переживання образу – від початкового емоційного зачудування молодого Франка *Веснівкою* М. Шашкевича до витворення складної мережі власних сенсів. Як це є, наприклад, із образом національного прапора, що його І. Франко «чи не вперше» (1880) «в українській політичній ліриці» проявив² у знаменитій поезії *Не пора*, зінспірувавши ідейно-естетичну перспективу, яку ще належить літературознавству типологічно пізнати. Уже тепер можемо говорити про суголосся гімну І. Франка із поезією Б. Грінченка *Наш прапор*, поширеною у галицькому пресовому дискурсі періоду визвольних змагань 1914 – 1920 рр. та міжвоєнній поезії Українських Січових Стрільців.

Нова книга В. Корнійчука уже своєю назвою – *Давнє і нове*³ – апелює до творчого досвіду І. Франка, його поетичної книги, яка вийшла у Львові 1911 р. *«Давнє й нове. Друге, побільшене видання збірки «Мій Ізмаразд». Поезії Івана Франка»*, теж по Франковому, тримає ідейно-естетичний зв'язок із першокнигою *...Контекстів й інтертекстів*. Антитетична, зіставно-протиставна, така Франкова назва підкреслює генеральність франкознавчої проблематики в монографії, хоча формально Франкові належить перший і найбільший її розділ – *На розстанях із Франком*, інші чотири (*З літературознавчого зшитку; Теорія літератури: наближення; Непромисельність: силуетки. Спогади. Рецензії; В обороні ЗНО. Бій за українську літературу*) – теж проявляють І. Франка у плині літературознавчих генерацій (давніх і нових), через формулу «золотого перерізу», у профілях друзів-одномудців, у методології середньої та вищої школи, програмі ЗНО.

Вступні акорди першого розділу актуалізують потребу новітнього франкознавства в реалізації синтетичної інтелектуальної біографії Івана Франка на перетині різноманітних контекстів (синхронних і діахронних) його життя і творчості. Поява 2023 р. белетристичного тексту Степана Процюка *Руки і сльози. Роман про Івана Франка*, яку означають як панорамний документальний твір, якраз своєю появою і увиразнює літературознавчу лакуну. Хоч галузь може похвалитися фундаментальними працями, які висвітлюють окремі аспекти Франкової життєтворчості, як, це, наприклад, здійснено в монографіях Лариси Бондар⁴, Михайла Гнатюка⁵,

¹ В. Корнійчук, *«Мов органи в величному храмі...»: Контексти й інтертексти Івана Франка (порівняльні студії)...*, с. 97.

² Там само, с. 232.

³ В. Корнійчук, *Давнє і нове: монографія / передмова Тетяни Космеди*, Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2024, 740 с.

⁴ Л. Бондар, *Три любовні історії Івана Франка*, Дрогобич: Коло, 2007, 88 с.; Л. Бондар, *Під знаком хреста: франкознавчі студії*, Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008, 228 с.

⁵ М. Гнатюк, *Заміри глибин. Франкознавчі студії*, Львів: Світ, 2016, 372 с.

Миколи Легкого¹, Ярослави Мельник², Володимира Микитюка³, Євгена Нахліка⁴, Ростислава Чопика⁵, Катерини Шмеги⁶, Ірини Роздольської⁷ та ін. або ж реалізується в поточному енциклопедичному проєкті багатотомної «Франкознавчої енциклопедії». Власне В. Корнійчук пропонує поглянути на життєтворчий феномен І. Франка як Будівничого України, конструктивного цивілізатора її поступу (*І. Франко – гордість і слава України*), заповнює маловідомі та невідомі епізоди біографії – із дисертацією, взаємодією із Львівським університетом та його професурою, із працею у «Кур'єрі Львівському», НТШ, «Житті і слові», накреслюючи контактологічні перехрестя та показуючи Франка наче знаного, але й невідомого досі. Франків розділ монографії концептуально продовжує дослідницький наратив «*Органів...*» і сойчиним крилом концепту квітки із мережею інтертекстуальних сенсів, і дослідництвом інтертексту І. Франка, і розлогими, що крізь час і простір, компаративними зіставленнями контексту І. Франка з іншими життєтворчостями.

Через голос Миколи Вороного в епіграфі до розділу автор викликає на авансцену Франкові образи зів'ялих листків і останнього квіту, що опадає⁸, невинувато, – адже за ними, як образами душі Франкової, постануть інші, що ціхуватимуть віхи драми життя митця Переступного віку – «лілея біла», «дві лілеї» – «чудовий цвіт весни» і «цвітка бліда», «цвітка осіння» в картках любові і боротьби, на перехрестях інтимної і політичної лірики⁹ чи «китиця білих руж», подарованих на ювілеї¹⁰, які своєрідно відтінювали самовідчуття І. Франка як «цілого чоловіка» тоді.

На розстанях (роздоріжжях) із І. Франком, реальних і віртуальних, у книзі В. Корнійчука зустрінемо «своїх» і «чужих», «близьких» і «далеких», друзів «давніх» і «нових». Призма І. Франка дала змогу підмітити, наприклад, у творчій

¹ М. Легкий, *Проза Івана Франка: поетика, естетика, рецепція в критиці*: монографія, Львів, 2021, 608с.

² Я. Мельник, *...І остатня часть дороги. Іван Франко в 1908–1916 роках* / вид. 2-е, випр. і доп., Дрогобич: Коло, 2016, 440 с.

³ В. Микитюк, *Педагогічні концепти Івана Франка (теорія та методика навчання літератури)*: монографія, Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017, 408 с.

⁴ Є. К. Нахлік, *Виражі Франкового духу: Світогляд. Ідеологія. Література*, Київ: Наукова думка, 2019, 638 с.

⁵ Р. Чопик, *Ессе гомо. Добра звістка від Івана Франка*, Львів: Львівське відділення Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка, 2002, 232 с.

⁶ К. Шмега, *Дискурс маскуліності у прозі Івана Франка*: монографія, Київ: Наукова думка, 2023, 232 с.

⁷ І. Роздольська, *Іван Франко і стрілецька галицька молодіж» у життєвій комунікації*, [у:] І. Роздольська, *Літературний феномен Українських Січових Стрільців: функціонування та структура покоління*: монографія, Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020, с. 312–340.

⁸ В. Корнійчук, *Давне і нове*: монографія / передмова Тетяни Космеди, Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2024, с. 12.

⁹ Там само, с. 89, 100.

¹⁰ Там само, с. 88.

лабораторії Романа Іваничука «франкізм» його історичної прози, відзначити літературознавчий потенціал роману *Шрами на скалі*¹. У процесі розгортання теми франкіани професора І. Денисюка зацентровано на тому, що І. Франко у прийомі одностороннього діалогу випередив А. Камю². Мотив Exelsior взаємно тлумачить лінію «Я. Каспрович – І. Франко» на рівні особистої життєвої взаємодії, світоглядних ідеалів, модерністської практики, мотив облоги Львова доповнює картину Франкового вчитування у поезію М. Шашкевича, окреслення шевченкіани академіка М. Возняка додає штрихів до силуету І. Франка-перекладача шевченкіани німецькою мовою, *Дневник самогубця* взаємно розкриває психологічні портрети І. Франка та У. Кравченко. А ще у книзі – цінні знахідки литовських, польських, іспанських та ін. літературних контактів Івана Франка, що засвідчує безперервний його «діалог з епохою, з минулим і сучасним, з українським і європейським літературним довкіллям»³, причому мультикультуралізм І. Франка, його «інтеркультурна місія», як справедливо зазначено, є концептуально обґрунтованими, усвідомленими, цілеспрямованими⁴.

У контрастному баченні світу І. Франка, підкреслено в розвідці, проявляється і вчений-енциклопедист, науковий реаліст, і чутливий митець, який вловлює антиномії складної епохи в їхніх багатоманітних напружених і суперечливих єдностях. Така властивість його творчого мислення, наприклад, проявляється в ліричному універсумі через «два головні взаємопов'язані мотиви – боротьби і любові», «систему полярних образів добра і зла, світла і тьми»⁵. Додаткове підтвердження власним висновкам В. Корнійчук віднайшов у самого І. Франка, якого, зокрема, у постаті Дон-Кіхота, за його власним висловом, привабив «величний малюнок боротьби між благородними поривами чуття та твердою дійсністю, між поезією й прозою життя»⁶. І що цікаво, підкреслено, що за своєю творчою природою І. Франко – усе-таки лірик: «Незважаючи на універсальний художній і науковий дар, І. Франко насамперед був поетом. З поезії розпочав він свій творчий шлях, поезією його завершив»⁷.

Іван Франко, Франків університет постає невід'ємною частиною життєвої траєкторії В. Корнійчука. У розділі *Непроминальність: силуетки, спогади, рецензії* феномен І. Франка «рухає» сюжет уміщених історій – друзів зі студентської лави, побратимів по цеху, учнів, яких вивів у люди і якими щиро захоплюється. Дослідник солідарний із франкознавчими овідіївськими «трусами і днями» І. Д. Остапика, М. І. Гнатюка, В. І. Микитюка, знахідками молодших франкознавців Х. Ворок, Н. Ощипок, улюблених учнів Б. Тихолоза, Н. Тихолоз, щиро

¹ Там само, с. 83.

² Там само, с. 66.

³ Там само, с. 26.

⁴ Там само, с. 56–57.

⁵ Там само.

⁶ Там само, с. 30.

⁷ Там само, с. 18.

перейнятий і тим, як відкрити І. Франка й наймолодшим спудеям – учням і випускникам шкіл (*Пропозиції до Програм ЗНО-2016*)¹.

Загалом на орбіті І. Франка, як можемо пересвідчитися із розлого окресленої у книзі панорами, перебуває чи не вся культурна галакатика людства, від давнини до сучасності, із якою продуктивно взаємодіяв і яку співтворив. Обидві розвідки – результат тривалого й уважного, вдумливого, чутливого читання не лише Франкового тексту, а й загалом величезного масиву художніх і наукових творів такого дослідника, який уміє помітити відлуння іншого тексту, відчутти схожість в несхожому і несхожість у схожому. Для цього необхідно максимально зріднитися із творами, які читаєш, жити тими всіма образами й сюжетами. Це знакове для української гуманітаристики двокнижжя Валерія Корнійчука представляє особливості естетичної свідомості Івана Франка як свідомості діалогічної, відкритої до інших національних естетичних систем, свідомості митця-модерніста, творця-універсала періоду кінця ХІХ – початку ХХ століття та Будівничого України.

References

- Bondar L., *Pid znakom khresta: frankoznavchi studiyi*, Lviv: Vydavnychy tsestr LNU imeni Ivana Franka, 2008 // Бондар Л., *Під знаком хреста: франкознавчі студії*, Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008.
- Bondar L., *Try liubovni istoriyi Ivana Franka*, Drohobych: Kolo, 2007 // Бондар Л., *Три любовні історії Івана Франка*, Дрогобич: Коло, 2007.
- Budnyi V., Pnytskyi M., *Porivnialne literaturoznavstvo: navch. posibnyk u 2-kh ch.*, Lviv: Vydavnychy tsestr LNU imeni Ivana Franka, 2007, ch. 1: Lektsiynni kurs; ch. 2: Praktychni zaniattia // Будний В., Ільницький М., *Порівняльне літературознавство: навч. посібник у 2-х ч.*, Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007, ч. 1: Лекційний курс; ч. 2: Практичні заняття.
- Budnyi V., Pnytskyi M., *Porivnialne literaturoznavstvo: Pidruchnyk*, Kyiv: Vyd. dim „Kyuevo-Mohylianska akademiya”, 2008 // Будний В., Ільницький М., *Порівняльне літературознавство: Підручник*, Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008.
- Chopyk R., *Esse homo. Dobra zvistka vid Ivana Franka*, Lviv: Lvivske viddilennia Instytutu literatury im. T. H. Shevchenka, 2002 // Чопик Р., *Ессе гомо. Добра звістка від Івана Франка*, Львів: Львівське відділення Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка, 2002.
- Denysiuk I., Korniychuk V., *Nevidomi materialy do istoriyi lirychnoyi dramy Ivana Franka „Zivyaloho lystia”*, „Zapysky NTSh. Pratsi filolohichnoyi sektsiyi”, Lviv, 1990, t. 221 // Денисюк І., Корнійчук В., *Невідомі матеріали до історії ліричної драми Івана Франка «Зів'ялого листя»*, «Записки НТШ. Праці філологічної секції», Львів, 1990, т. 221.
- Denysiuk I., Korniychuk V., *Podviyne kolo tayemnyts. Novi materialy do istoriyi „Zivyaloho lystia”*, „Dzvin”, 1990, № 8 // Денисюк І., Корнійчук В., *Подвійне коло тасмниць. Нові матеріали до історії «Зів'ялого листя»*, «Дзвін», 1990, № 8.

¹ Там само, с. 716–719.

- Hnatiuk M., *Zamiry hlybun. Frankoznavchi studii*, Lviv: Svit, 2016 // Гнатюк М., *Заміри глибин. Франкознавчі студії*, Львів: Світ, 2016.
- Koloshuk N., *Porivnialne literaturoznavstvo: navchalnyi posibnyk dlia vyshchyykh navalnykh zakladiv*, Kyiv: Vydavnychy Dim «Kondor», 2018 // Колошук Н., *Порівняльне літературознавство: навчальний посібник для вищих навчальних закладів*, Київ: Видавничий Дім «Кондор», 2018.
- Korniyuchuk V., „*Mov orhanyi v velychnomu khrami...*”: *Konteksty y interteksty Ivana Franka (porivnialni studiyi)*, Lviv: Vydavnychy tsentr LNU imeni Ivana Franka, 2007 // Корнійчук В., «*Мов орґани в величному храмі...*»: *Контексти й інтертексти Івана Франка (порівняльні студії)*, Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007.
- Korniyuchuk V., *Davnie i nove: monohrafiya / przedmova Tetiany Kosmedy*, Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka, 2024 // Корнійчук В., *Давне і нове: монографія / передмова Тетяни Космеди*, Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2024.
- Korniyuchuk V., *Lirychnyi universum Ivana Franka: horyzonty poetyky*. Monohrafiya, Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka, 2004 // Корнійчук В., *Ліричний універсум Івана Франка: горизонти поетики*. Монографія, Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2004.
- Korniyuchuk V.S., *Politicheskaya lirika Ivana Franko: Svoeobraznye poetiki*, Avtoreferat dis.... kand. filol. nauk, Kyev, 1989 // Корнійчук В.С., *Политическая лирика Івана Франко: Своеобразие поэтики, Автореферат дис.... канд. филол. наук*, Київ, 1989.
- Lehkyi M., *Proza Ivana Franka: poetyka, estetyka, retseptsiya v krytytsi*: monohrafiya, Lviv, 2021 // Легкий М., *Проза Івана Франка: поетика, естетика, реценція в критиці*: монографія, Львів, 2021.
- Leksikon zahalnoho ta porivnialnoho literaturoznavstva*, Chernivtsi: Zoloti lytavry, 2001, 634 s. // *Лексикон загального та порівняльного літературознавства*, Чернівці: Золоті литаври, 2001, 634 с.
- Melnyk Ya., ...*I ostatnia chast dorohy. Ivan Franko v 1908–1916 rokakh* / vyd. 2-e, vupr. i dop., Drohobych: Kolo, 2016 // Мельник Я., ... *І остання часть дороги. Іван Франко в 1908–1916 роках* / вид. 2-е, випр. і доп., Дрогобич: Коло, 2016.
- Mukytiuk V., *Pedahohichni kontsepty Ivana Franka (teoriya ta metodyka navchannia literatury)*: monohrafiya, Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2017 // Микитюк В., *Педагогічні концепти Івана Франка (теорія та методика навчання літератури)*: монографія, Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017.
- Nakhlik Ye. K., *Virazhi Frankovoho dukhu: Svitohliad. Ideolohiia. Literatura*, Kyiv: Naukova dumka, 2019 // Нахлік Є. К., *Віражі Франкового духу: Світогляд. Ідеологія. Література*, Київ: Наукова думка, 2019.
- Rozdolska I., *Ivan Franko i striletska halytska molodizh» u zhyttievii komunikatsii*, [u:] Rozdolska I., *Literaturnyi fenomen Ukrainskykh Sichovykh Striltsiv: funktsionuvannia ta struktura pokolinnia*: monohrafiya, Lviv: LNU imeni Ivana Franka, 2020 // Роздольська І., *Іван Франко і стрілецька галицька молодіж» у життєвій комунікації*, [у:] Роздольська І., *Літературний феномен Українських Січових Стрільців: функціонування та структура покоління*: монографія, Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020.

- Shmecha K., *Dyskurs maskulinnosti u prozi Ivana Franka: monohrafiya*, Kyuiv: Naukova dumka, 2023 // Шмега К., *Дискурс маскуліності у прозі Івана Франка: монографія*, Київ: Наукова думка, 2023.
- Tkachenko A. O., *Mystetstvo slova: Vstup do literaturoznavstva: Pidruchnyk dlia studentiv humanitarnykh spetsialnosteï vyshchyykh navchalnykh zakladiv / 2-he vyd., vupr. i dorovn.*, Kyuiv: VPTs „Kyivskiy universytet”, 2003 // Ткаченко А. О., *Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів / 2-ге вид., випр. і доповн.*, Київ: ВПЦ «Київський університет», 2003.
- Tkachenko A., *Mystetstvo slova (Vstup do literaturoznavstva): pidruchnyk dlia humanitariyiv*, Kyuiv: Pravda Yaroslavychiv, 1997 // Ткаченко А., *Мистецтво слова (Вступ до літературознавства): підручник для гуманітаріїв*, Київ: Правда Ярославичів, 1997.
- Valeriy Korniychuk. *Bohrafiya*. <http://institutes.lnu.edu.ua/franko/korniychuk-valeriy/> (6. 10. 2025) // Валерій Корнійчук. *Біографія*. <http://institutes.lnu.edu.ua/franko/korniychuk-valeriy/> (6. 10. 2025)
- Yevshan M., *Ivan Franko. Narys yoho literaturnoyi diyalnosti*. <https://lib.if.ua/franko/1322821185.html> (6. 10. 2025) // Євшан М., *Іван Франко. Нарис його літературної діяльності*. <https://lib.if.ua/franko/1322821185.html> (6. 10. 2025)

Ірина Роздольська – професор кафедри української літератури імені академіка Михайла Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3308-1981>
Email: iryna.rozdolska@lnu.edu.ua